

Petdeset let Revije za kriminalistiko in kriminologijo

Memini etiam,
quae nolo,
oblivisci non posum,
quae volo.

Spominjam se tistega,
česar se nočem,
toda ne morem pozabiti tistega,
kar hočem.

Cicero (106-43 pr.n.š.)

Tale moj jubilejni zapis ob petdesetletnici Revije za kriminalistiko in kriminologijo, ki ima tudi osebno noto, je že četrti, kolikor sem jih napisal, odkar izhaja. Tokrat sem se odzval vabilu sedanjega urednika, izrednega profesorja dr. Darka Mavra, naj zopet nekaj rečem o njej, ki je bila, priznam, ves čas del mojega življenja, saj sem jo urejal več kot 25 let (od leta 1968 do 1993) in v tem času poskrbel, da je izšla 101 številka. Med urednikovanjem, ki mi je bilo, poleg nemajhnih skrbi, tudi v svojevrstno zadovoljstvo, sem o njej, njenem namenu in težavah povedal že vse, kar se mi je zdelo vredno sporočiti slovenski strokovni javnosti za področji, ki ju obravnava. Ob tej priložnosti nimam dodati kaj posebnega, čeprav moram izraziti predvsem dvoje: kar mi je bilo kot uredniku najbolj pomembno, se ni nikoli uresničilo. Kar je bilo ključno pa je bilo to, da je revija redno izhajala, čeprav ob izidu katerekoli številke večinoma nisem vedel, kaj vse bo v naslednji, razen tistega, kar je bilo utečeno že zaradi sodelovanja nekaterih rednih sodelavcev. To neizbežno kaže na **maloštevilnost piscev v Sloveniji**, ki morajo imeti specializirano znanje za objavljanje v tej reviji, hkrati ko redkost piscev nedvoumno vpliva na kakovost revije, ki ves čas, odkar ima današnji naslov, kaže očitno neravnovesje med kriminalistiko in kriminologijo, pa čeprav se uredniki revije še tako zaklinjajo, da je treba stanje popraviti v korist zanemarjenega področja in to je vsaj štiri desetletja – kriminalistika. Ironija – ker se je s kriminalistiko revija sploh začela.

“Rojstvo” revije sega v 1. avgust 1950, ko je tedanji pomočnik ministra Peter Zorko – Urh, v 1. številki objavil svojo “Uvodno besedo”, v kateri pojasnjuje poglede na prvo slovensko (in tedaj tudi jugoslovansko) strokovno kriminalistično revijo. V njej naj bi prikazovali načine storitve kaznivih dejanj in metode preiskovanja, analizirali problematiko ter posploševali spoznanja, objavljali domače in tuje strokovne članke, razkrivali napake in nepravilnosti, prinašali prevode iz tujine, in ne nazadnje, tekmovali z njo in se seznanjali z razlikami med “našo in buržuazno kriminalistiko”, kot je zapisal načelnik uprave kriminalistične službe Jože Pirc v prvi številki drugega letnika. Revija, ki se je takrat imenovala “**Kriminalistična služba**”, je bila tja do leta 1959 predvsem **interno glasilo** Ministrstva za notranje zadeve in kot tako “strogo poverljivo” oz. “strogo zaupno” ter brez uredniškega odbora oz. podobnih teles, kakršne poznamo danes.

“Kriminalistična služba” je začela izhajati v ustrezni enoti Ministrstva za notranje zadeve. Zaslugo za to imajo nekateri

posamezniki, ki so kljub obremenjenosti s takratnim prakticizmom, ko je še prevladovalo mnenje, da kriminalistična služba opravlja pomembno “politično vlogo” in ne le strokovne in ko naj bi služba imela ustrezno “ideološko podlago” na “poti k velikemu in svetlemu cilju ...”, vendarle čutili predvsem strokovno potrebo po izobraževanju takrat nedoraslih toda “predanih” kriminalistov in nujnost premagovanja neobgljenosti v kriminalistični stroki. Že takoj po osvoboditvi so zaznali pomembnost znanja tako za boj s kriminalnim svetom kot za primerjanje s kriminalistiko v tujini.

Teh ljudi ne gre prezreti iz dveh razlogov: ker so delali v analitični skupini takratne kriminalistične enote Ministrstva za notranje zadeve, ki je začela izdajati “Kriminalistično službo”, in ker so veliko prispevali k temu, da je ministrstvo podprlo, kolikor sploh ni dalo **pobude za ustanovitev Inštituta za kriminologijo** pri Pravni fakulteti v Ljubljani. To so bili: France Petrič, Matija Golob, Franc Bajt in Anton Gorjup. Vsi so bili pravniki, prva dva sta kasneje doktorirala na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, Gorjup je bil nato do sedemnajstega letnika Revije za kriminalistiko in kriminologijo njen glavni in odgovorni urednik, Bajt pa dolgoletni načelnik kriminalistične službe v RSNZ. Vsi imenovani, ne samo zaradi svojih zaslug, marveč tudi zaradi zgodovinskega spomina in ker to doslej ni nikjer zapisano, ne smejo v pozabo, še posebej tudi zato, ker so vsi že pokojni in nas ne morejo opozarjati, da praznovanje 50-letnice temelji na njihovih spoznanjih in trudu. Strokovna javnost mora poznati njihove zasluge, da to redko specializirano glasilo sploh imamo, ob tako omejenem številu ustreznih strokovnjakov.

Z desetim letnikom, torej leta 1959, se je “Kriminalistična služba” preimenovala v “Revijo za kriminalistiko in kriminologijo”. Postala je **javno znanstveno-kriminološko in kriminalistično glasilo**, ki je nadaljevalo prejšnje. Uredništvo je takrat še posebej poudarilo, da želi z revijo prispevati k razvoju in potrditvi “naše mlade kriminološke znanosti”. Kajti v tem času je tudi Inštitut za kriminologijo, ustanovljen leta 1954 (torej štiri leta po začetku Kriminalistične službe), začel s svojo intelektualno ustvarjalnostjo. Z desetim letnikom dobi Revija za kriminalistiko in kriminologijo tudi prvič javno objavljen uredniški odbor, v katerem so bili: Franc Bajt, Ljubo Bavcon, Lado Brezovar, Anton Gorjup, Miloš Kobal, Janez Pečar, Vlado Vidic in Momčilo Vitorović.

Z novim naslovom, z razširitvijo področij objavljanja in z javnim pomenom glasila, se je revija tudi notranje spremenila z ustrezno strukturo in hkrati posegla na različna področja. Objavljena vsebina se že zelo zgodaj začne oblikovati v strokovne članke, primere iz kriminalistične prakse, zanimivosti iz tujine, preglede strokovne literature, domače zanimivosti, kriminalistično tehniko, zapiske, prevode, izvlečke, recenzije in prikaze, obvestila, nove knjige, poglede itd., tja do razprav o kriminaliteti, storilcih in njihovem dojemanju v slovenskem leposlovju kot posebnosti, ki je ne najdemo v ustrezni strokovni literaturi. Hkrati je revija prinašala tudi strokovne opise dejavnosti nosilcev svetovnega znanja iz preteklosti in jih tako otela pozabi. S tem je bila zastavljena podoba revije, ki še danes upošteva ustrezno porazdelitev posredovanih informacij.

Z naraščajočim enciklopedičnim znanjem o "temnih plateg človeške družbe" je revija začela **objavljati za obe stroki dopolnjujoče se podatke** iz psihologije in psihiatrije, kazensko-pravnih znanosti, sociologije, penologije in viktinologije, policijskih znanosti in sodne medicine, politične ekonomije in politologije, biologije in antropologije, socialnega dela in kriminalne preprečitve, socialne pedagogike in še česa. Skratka, revija se ni oklepala samo domačega ognjišča, marveč se je "spustila" v svet in se "globalizirala", kot bi danes rekli temu pojavu, ko se moramo že zaradi narodnostnih stisk majhne države prepustiti svetu in si v njem zagotoviti svoje mesto. Globalizacijo revije potrjujejo tudi povzetki v angleščini, neposredna mednarodna zamenjava in objavljanje izvlečkov v tujih bibliografskih virih. Revijo za kriminalistiko in kriminologijo omenja tudi Enciklopedija Slovenije, toda zaradi nekvalificiranosti pisca in diskriminatorne nepozornosti pristojnega urednika sta njena vloga in pomen opisana neustrezno, pomanjkljivo in povsem nestrokovno. Zato ji je pred javnostjo, pred slovensko znanstveno ter revialno publicistiko storjena neprecenljiva škoda, ki je ni mogoče popraviti. Kajti revija že zdavnaj ni namenjena samo kriminalistom, marveč (strokovni) javnosti, ki jo kakorkoli zanima deviantnost in njeno upravljanje hkrati, ko je čedalje bolj postajala odsev "slovenskega znanja" na tem področju.

Morda je za revijo srečna okoliščina, da je z **osemnajstim letnikom** urednikovanje prešlo z Ministrstva za notranje zadeve na Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Spominjam se seje uredniškega odbora, na kateri je bila sprejeta ta odločitev, ki se je zaradi prodornosti kriminološkega znanja na Slovenskem vsem zdela dokaj normalna, čeprav je finansier in izdajatelj ostal isti. Ta se nikoli ni odrekel teh dveh svojih, za obstoj revije življenjsko pomembnih vlog, kljub očitkom, da je revija zaradi svoje ravni za določen krog ljudi, ki vedno znova prihajajo v kriminalistično stroko in policijsko dejavnost, manj sprejemljiva in zato pretežka. To se bo nenehno dogajalo tudi v prihodnje. Toda reviji se gotovo ni treba prilagajati generacijam, ki vsakokrat vstopajo na družbeno prizorišče, ki se ga revija loteva. Zato velja obdržati "uredniško politiko", s katero naj sledi sve-

tvornemu in domačemu razvoju znanosti, ki ju obravnava z vsem ustreznim dotekanjem informacij, ki ju plemenitijo in razvijajo. Bralci pa naj se zaradi ohranitve ravni zahtevnosti svojih poklicev trudijo za to, da ne bodo zaostajali za svetom, saj gre za njihovo strokovnost, profesionalnost in mednarodno prodornost. Tudi to zahteva globalizacijo, če nočemo, da nas svet ne bo "povozil" že zaradi tega, ker tudi v kriminologiji in kriminalistiki ne premoremo toliko ustvarjalnosti in produktivnosti, da bi se obdržali na površju v primerjanju s svetom. Če že ne zmoredno enakovredno tekmovali, pa moramo skrbeti vsaj za to, da sprejemamo od drugih vse tisto, kar nam je potrebno za lastno varnost, za boj zoper mednarodni, organizirani, transnacionalni in podoben kriminal, poleg tistega, ki nastaja pri nas kot domača, tipična naša deviantnost, kakorkoli rojevana iz transformacijskega in prehodnega obdobja. Revija je ves čas poskušala obdržati tudi to ravnovesje, čeprav je to uspevalo bolj na drugih kot na družbenogospodarskem področju in bolj v kriminologiji kot v kriminalistiki, kljub morebitnim občutkom o "vesternizaciji" obeh znanosti.

Tudi zato je obravnavanje preteklosti revije **spremljanje razvoja "slovenske kriminologije"**. Oboje je bilo ves čas usodno povezano. Kot "akter" tako pri reviji kot na inštitutu se ob tej petdesetletnici sprašujem, kakšna bi bila njena pot, če ne bi prišlo do tako posrečenega sožitja in če bi ostala v domeni "policijske", ki po svojih pripadnikih razmeroma slabo vzdržuje intelektualno produkcijo v kriminalistični stroki, kljub številčni nadmočni ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalistiko? Odgovora ni. Boljša verjetno ne bi bila. Na to kažejo izkušnje nekaj glasil, ki so izhajala in nastajala v resorju in so prenehala z delovanjem ali pa so spremenila svojo podobo. Že zato velja vztrajati pri Reviji za kriminalistiko in kriminologijo in načrtno odpravljati njeno podhranjenost predvsem v stroki, ki navdihuje odkrivanje in priskovanje kriminalitete in druge deviantnosti, ki čedalje bolj ogrožajo našo nacionalno varnost.

Prvi letniki revije kažejo, s kakšnim navdušenjem so se lotevali kriminalisti pisanja pred več kot štiridesetimi leti, ko so v glavnem vedeli le tisto, kar so jim dale izkušnje. Zato je sedanja intelektualna nedejavnost v kriminalistiki težko dojemljiva, še posebej zaradi tega, ker dinamičnost časa zahteva od njih prav takšno zagnanost, kot je bila tista pred pol stoletja, ko smo kot "družba" prav tako začeli na novo. Zato velja razmišljati o tej okoliščini tudi zaradi prihodnosti naše "evropeizacije", ko se ne bomo mogli reševati z vsakdanjim pragmatizmom, marveč bo treba ustvarjati novo znanje – tudi za nas same.

Nekateri posamezniki so, vsaj na začetku izhajanja resorskega glasila, skušali "Kriminalistično službo" tudi politizirati – morda zaradi lastnega karierizma ali motivacij iz osebnih prepričanj. Vendar je **revija ves čas ostala na ravni stroke**, čeprav je obravnavala zgodovinsko pomembne družbene spremembe in tokove, ki v družbeni skupnosti niso nikoli

brez političnosti. V kriminologiji pa je načeloma znano, da je "kriminalno vedno tudi politično". V središču pozornosti revije sta bili vedno stroki in znanje. Čeprav je bila piscem dopuščena polna svoboda ustvarjalnega iskanja, ni prihajalo do konfliktnosti med strokama in politiko. Zato je morda tudi kot "policijska", revija ostajala zunaj možne politične sumničavosti, ki se ji prenekatere druge slovenske revije marsikdaj niso mogle izogniti. Toda to je lahko že posebno vprašanje družbenih razmer, ki smo jih živeli in jih velja dojemati v času, kakršen je bil in ne z današnjimi merili. V tistih časih pa je Revija za kriminalistiko in kriminologijo **kot priznanje za petindvajsetletno izhajanje prejela celo "Plaketo varnosti Zveznega izvršnega sveta"**.

Ob pogledu na polstoletno preteklost revije se človek nehote ozre na prihodnost. Pri tem velja misliti na stroko, na prakso, na ustvarjalnost piscev in oblikovati izhodišča za poti, ki jih revija ni hodila, ker jih ni videla ali pa vsaj bolj slabo. Zato je uredniška politika predvsem vprašanje uravnavanja objavljanja, izhajajočega iz zmogljivosti znanja ter sposobnosti pravočasnega in kakovostnega odražanja obeh

strok, po eni strani, in potreb po njima tako za znanost kot za prakso v Sloveniji, po drugi. Koliko je revija doslej ustrezala tem izhodiščem, naj presodijo bralci in predvsem izdajatelj, ki mu zaradi vlaganja v revijo vendar ne gre odrekati koristi, ki jih mora doseči predvsem na intelektualni ravni.

Slovenski **policiji kot izdajatelju in financerju gre vsa zahvala**, da je Revija za kriminalistiko in kriminologijo doživela petdeset let obstoja, kar za strokovno revijo ni malo. Škoda bi bilo, če bi bila ta specializirana strokovna revija zaradi česarkoli ogrožena. Kajti dokazala je, da je bilo njeno življenje upravičeno. Zato imajo, poleg izdajatelja, predvsem zaslugo pisci in nekateri posamezniki, zlasti z Inštituta za kriminologijo. Med njimi je treba omeniti gospo Marijo Milenkovič, lektorico, tehnično urednico in še kaj, ter gospo Ivanko Sket, dokumentalistko in prevajalko, ki že desetletja vestno in odgovorno skrbita za vse stalne rubrike revije, brez katerih gotovo ne bi bila to, kar je. Ob petdesetletnici pa se lahko z vsemi glavnimi nosilci revije veselimo ne samo tega, marveč vsakega njenega naslednjega jubileja.

Red.prof.dr. Janez Pečar